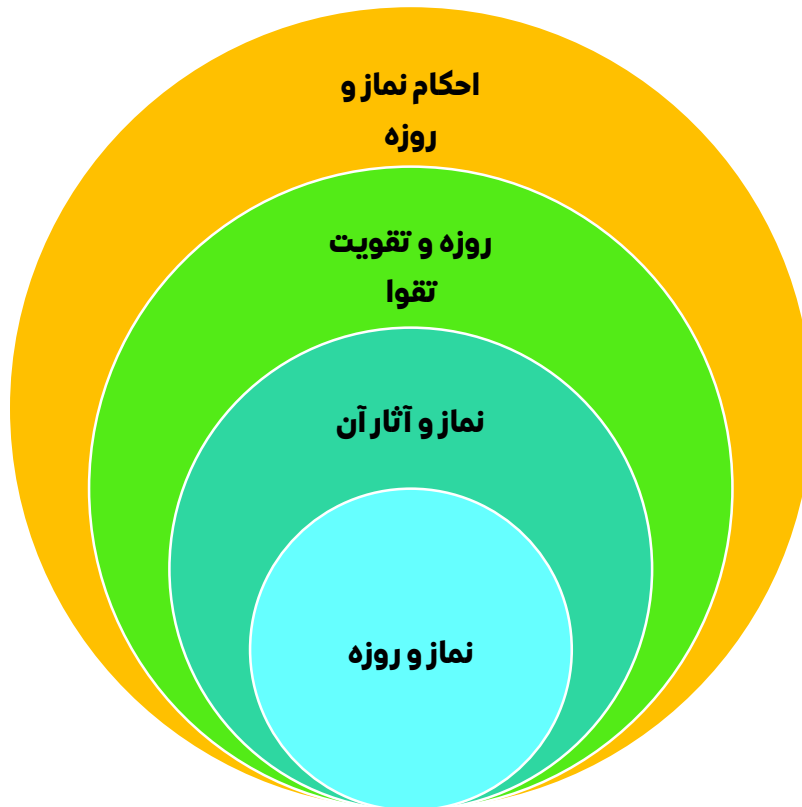

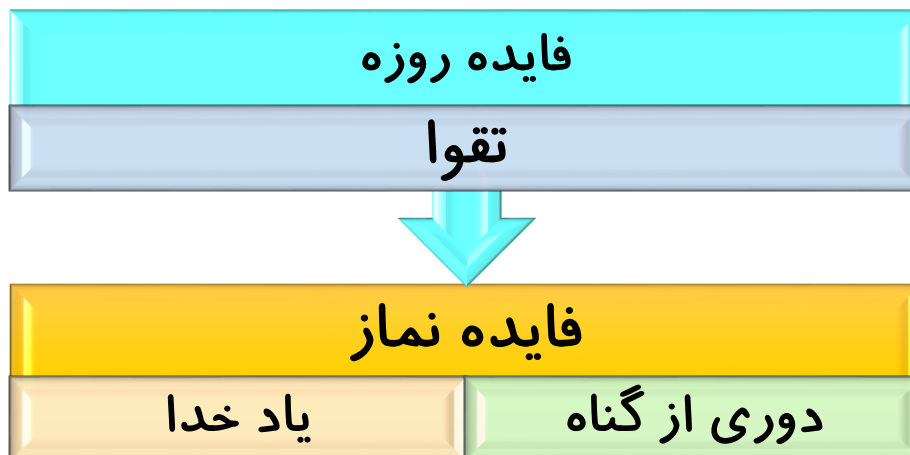
درس دهم - یارک از نماز و روزه

این درس در مورد احکام دینی ما مسلمانان در حوزه نماز و روزه است.

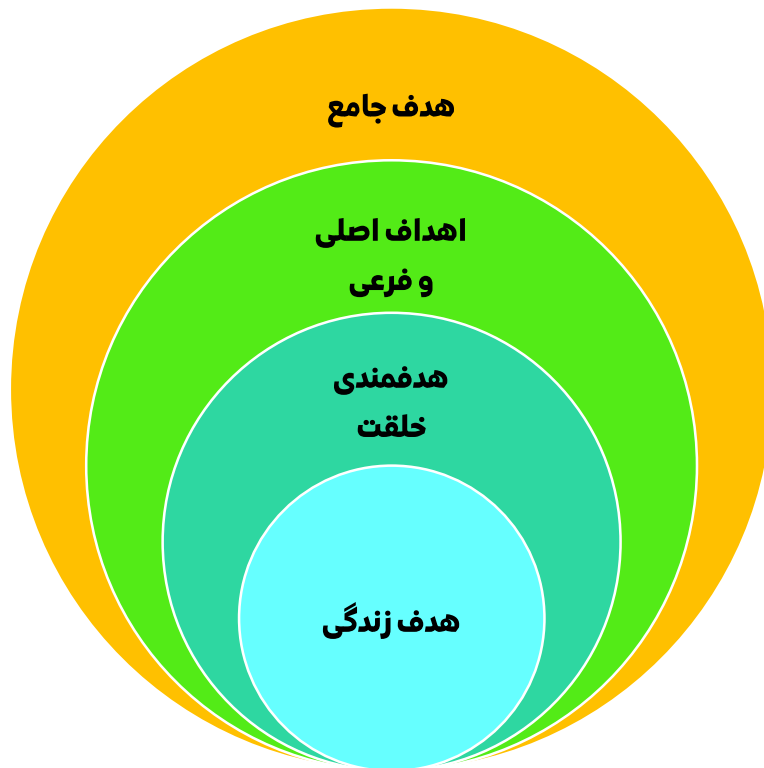
خدای مهربان برای زندگی ما انسان ها برنامه ای تنظیم کرده که دربردارنده احکام و وظایف گوناگونی در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و خلقت است. با عمل به این برنامه و احکام و دستورات آن، انسان می تواند در مسیر نزدیک شدن به خدا گام بردارد و به رستگاری در دنیا و آخرت برسد. تمامی این احکام و دستورات در جهت مصلحت ما است. انسان دوست دارد حکمت و علت احکام الهی را بداند و با معرفت بیشتر دستورات الهی را انجام دهد. از اینرو، خدای متعال برخی از فایده های مهمترین احکام خود را از طریق آیات قرآن کریم و سخنان معصومان به اطلاع ما رسانده است.

خداوند در آیات مختلفی، فایده های نماز و روزه را بیان فرموده است. دو فایده نماز عبارت اند از: ۱- یاد خدا، ۲- دوری از گناه. مهم ترین فایده روزه نیز عبارت است از: تقوا.

درس اول - هدف زندگی

این درس در مورد هدف آفرینش، هدف از آفرینش انسان و نقش اهداف در زندگی وی و رسیدن به هدف برتر است.

مولوی در فیه ما فیه گوید: «در عالم یک چیز است که آن فراموش کردنی نیست؛ اگر جمله چیزها را فراموش کنی و آن را فراموش نکنی، تو را باک نیست و اگر جمله را به جا آری و آن را فراموش کنی، هیچ نکرده باشی؛ همچنان که پادشاهی تو را به ده فرستاده برای کار معین، تو رفتی و صد کار دیگر گزاردی، چون آن کار را که برای آن رفته بودی نگزاردی، گویی که هیچ نگزاردی. پس آدمی درین عالم برای کاری آمده است، و مقصود آن است، چون آن نمی گزارد، پس هیچ نکرده باشد.

اگر تو گویی اگرچه آن کاری که خدا مرا برای آن آفریده نمی کنم، در عوض، چندین کار دیگر انجام می دهم، گویم آدمی را برای آن کارهای دیگر نیافریده اند. همچنان باشد که تو شمشیر جواهرنشانی که قیمت نتوان بر آن گذاشت و تنها در خزائن ملوک از آن بتوان یافت آورده باشی و آن را ساطور گوشت گندیده ای کنی و یا دیگ زرین را بیاوری و در آن شلغم بپزی و بگویی که من اینها را معطل نگذاشته و به کار گرفته ام! جای افسوس و خنده نباشد؟

حق تعالی نیز تو را ارزش بسیار داده است. پس ببین که برای چه تو را خلق کرده و برای چه کار فرستاده است؟»

مفاهیم: ضرورت درک هدف خلقت و حرکت در مسیر آن / بیانگر هدفمندی خلقت / بیانگر صفت حکمت الهی / اهمیت اهداف در زندگی انسان و توجه به آنها / تمایز اهداف اصلی و فرعی / ارتباط با آیات «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...» و «مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ...».

جهان هدفمند

در پس خلقت تمام موجودات جهان هدفی وجود دارد؛ زیرا خالق آنها خداوند حکیم است که کارهایش بیهوده نیست. قرآن کریم در آیات گوناگون آفرینش جهان را حق می داند.

«وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِنَ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» (و ما آسمان ها و زمین و آنچه بین آنهاست را به بازیچه نیافریدیم، آنها را جز به حق خلق نکردیم.) (دخان، ۳۸ و ۳۹)

مفاهیم: هدف دار بودن خلقت / هدفمند و به حق بودن آفرینش آسمان و زمین / بیهوده نبودن آفرینش انسان و سایر مخلوقات / اشاره به صفت ثبوتی حکمت خداوندی (ارتباط معنایی با درس ۴ حکمت الهی لازمه معاد) / ارتباط با آیه «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ» / ارتباط با سخن مولانا در ابتدای درس / ارتباط با کلام حضرت علی (ع): «ای مردم ... هیچ کس بیهوده آفریده نشده ...» / توجه به کلید واژه «خلقنا + لاعبین + بالحق» جهت حفظ مفهوم آیه.

مفهوم حق بودن آفرینش (حکمت خداوند)

حق بودن آفرینش آسمان ها و زمین به معنای هدف دار بودن خلقت آنهاست.

این آیه به خوبی دلالت بر این دارد که جهان آفرینش بی هدف نیست و هر موجودی بر اساس برنامه حساب شده ای به این جهان گام نهاده است و به سوی هدف حکیمانه ای در حرکت است. (ارتباط با موضوع حکمت الهی ضرورت معاد درس ۴ پایه دهم)

گام نهادن انسان در این دنیا، فرصتی است که برای رسیدن به آن هدف (خلقت) به او داده شده است.

حضرت علی (ع) در این باره می فرماید: «ای مردم ... هیچ کس بیهوده آفریده نشده تا خود را سرگرم کارهای لهو کند و او را به خود وا نگذاشته اند تا به کارهای لغو و بی ارزش بپردازد.» (نهج البلاغه، حکمت ۳۷۰)

نکات حدیث: هدف دار بودن خلقت بخصوص خلقت انسان / بیانگر حکمت خداوند / ضرورت توجه انسان به اهداف خلقت / پرداختن به کارهای لهو و لعب مانع توجه به اهداف خلقت / ارتباط مفهومی با آیه «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِنَ...» / ارتباط با آیه «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ» حکمت الهی ضرورت معاد.

✓ کدام عبارت قرآنی، تأکید می کند هر موجودی بر اساس برنامه حساب شده ای به این جهان گام نهاده است؟

(۲) «مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ»

(۱) «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ»

(۴) «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ»

(۳) «لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

هدف از خلقت خود را می شناسد و انتخاب می کند. (اختیار)
صاحب مجموعه ای فراوان از استعداد های مادی و معنوی است و به دنبال کمال خویش از طریق انتخاب اهداف است.
دارای روحیه بی نهایت طلب است و در زندگی خود همواره در حال انتخاب هدف های پایان ناپذیر است.

گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف می روند.
حیوانات و گیاهان استعداد های محدود مادی دارند.
موجودات هدف های محدودی دارند و هنگامی که به سرحدی از رشد و کمال می رسند، متوقف می شوند.

میان هدف انسان و موجوداتی همچون حیوانات و گیاهان، تفاوت هایی وجود دارد. تفاوت هایی که به ویژگی های خاص انسان و تمایز او از سایر موجودات بازمی گردد.

اختلاف در انتخاب هدف

انسانها در انتخاب هدف اختلاف دارند و در نگاه اول سردرگمی و حیرت را به دنبال دارد و سوال کدام انتخاب درست و همسو با میل بی نهایت طلب انسان و استعداد های فراوان مادی و معنوی اوست و کدام یک این گونه نیست؟ در ذهن وی شکل می گیرد.

هر انسانی با بینش و نگرش خاص خود به سوی هدف گام بر می دارد. این اختلاف در انتخاب هدفها، ریشه در نوع نگاه و اندیشه (افکار و اعتقادات) انسان دارد.

✓ انسان ها چگونه به سراغ هدفی می روند و تفاوت های هدف های انسان و سایر موجودات ناشی از چیست؟
(با کمی تغییر)

ریاضی داخل ۹۸

(۱) با دل بستن به آن ها - استعداد های محدود مادی

(۲) با دل بستن به آن ها - ویژگی های خاص انسان و تمایز او از سایر موجودات

(۳) با بینش و نگرش خاص خود - استعداد های محدود مادی

(۴) با بینش و نگرش خاص خود - ویژگی های خاص انسان و تمایز او از سایر موجودات

معیارهاک انتخاب هدف هاک اصلے

با توجه به تفاوت نگاه و اندیشه انسان ها برای اینکه بتوانیم با نگاهی درست، هدف های خود را انتخاب کنیم، نیازمند معیار و ملاک هستیم. نیازمند معیاری هستیم که بتوانیم به وسیله آن هدف های همسو با میل بی نهایت طلب و استعدادهای متنوع انسان را مشخص کنیم.

خدای رحیم و مهربان که از همه به ما مهربان تر و از خود ما به نیازهای ما آگاه تر است، در این مورد ما را هدایت و راهنمایی کرده و معیار انتخاب هدف را مشخص فرموده و آثار و نتایج آن را نیز یادآور شده است. (صفت رحیم و علیم الهی علت ارائه معیار انتخاب هدف در قرآن)

تدبر در قرآن

«آن کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم و به هرکس اراده کنیم می دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد تا با خواری و سرافکندگی در آن وارد شود.» (اسراء ۱۸) «و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند و مؤمن باشد، پاداش داده خواهد شد.» (اسراء ۱۹)

مفاهیم: اشاره به وضعیت کسانی که منحصرآ زندگی دنیا را انتخاب می کنند/ نحوه ورود افرادی که فقط زندگی دنیایی (اهداف دنیوی) را انتخاب می کنند به جهنم با خواری و سرافکندگی / عاقبت افراد صرفا دنیایی ورود به جهنم / اشاره به افرادی که اهل آخرت (اهداف اصلی) هستند / شرط بهره مندی از پاداش اخروی سعی و تلاش و ایمان به خدا و آخرت است / مومن تلاشگر با انتخاب آخرت به پاداش می رسد.

«بعضی از مردم می گویند: خداوندا به ما در دنیا نیکی عطا کن. ولی در آخرت هیچ بهره ای ندارند. و بعضی می گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن، و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار. اینان از کار خود نصیب و بهره ای دارند؛ و خداوند سریع الحساب است.» (بقره ۲۰۰الی ۲۰۲)

مفاهیم: انتخاب دنیا علت بی بهره بودن در آخرت / توجه به اهداف دنیوی مانع از پاداش اخروی / شیوه صحیح (بهترین نوع) خواستن از خداوند طلب نیکی همزمان دنیا و آخرت (توجه همزمان به اهداف دنیوی و اخروی) و درخواست امان از آتش دوزخ است / دعای قنوت کاملترین نوع خواست از خداوند و توجه به اهداف اخروی و دنیوی در کنار یکدیگر است / مومنان باهوش و زیرک اهل نصیب و بهره اخروی هستند و خداوند با اینان سریع الحساب است.

«آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آرایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است؛ آیا اندیشه نمی کنید؟» (قصص ۶۰)

مفاهیم: ارتباط با اهداف دنیوی و اخروی / ویژگی اهداف اخروی ثبات و پایداری است / اهداف دنیوی زودگذر و بی ثبات هستند / برتری اهداف اصلی بر فرعی / خداوند هدف اصلی و نهایی انسان است / بیانگر کم ارزش بودن

دنيا و حقیقی بودن آخرت / اشاره به سرمایه عقل و اندیشه / ارتباط با آیه « وَ مَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَ لَعِبٌ وَ إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ »

روابط علت و معلول

انتخاب صرفا (تنها - فقط) زندگی زود گذر دنیا (علت) بهره مندی از دنیا تا اندازه ای و ورود به جهنم با خواری و سرافکندگی (معلول)

انتخاب سرای آخرت همراه با ایمان و تلاش (علت) دریافت پاداش در آخرت (معلول)

انتخاب زندگی دنیا (طلب نیکی دنیا) (علت) عدم بهره مندی از آخرت (معلول)

طلب همزمان نیکی دنیا و آخرت و دعای برای دوری از عذاب از خداوند (علت) رسیدن به نصیب و بهره الهی در آخرت و سریع الحساب بودن خداوند (معلول)

نتیجه: برنامه ریزی انسان باید در برگزیده اهداف اخروی و اهداف دنیوی باشد و به گونه ای تنظیم شود که اهداف اخروی اصل قرار گیرند و هدف های دنیوی فرع و تابع آنها باشند.

✓ مطابق آیات قرآن کریم چه کسی «با خواری و سرافکندگی» در جهان آخرت وارد دوزخ می شود؟

(۱) از خداوند نیکی در زندگی دنیا خواسته و از آخرت بی بهره مانده است.

(۲) به زندگی دنیا و آرایش و زینت آن پرداخته و در آسایش زندگی کرده است.

(۳) فقط به دنبال زندگی زودگذر دنیا بوده است و به مقداری از آن دست یافته است.

(۴) زندگی پایدار اخروی را فراموش کرده و به همه نصیب خود در این جهان رسیده است.

زبان داخل ۹۹

تبیین اهمیت اهداف اصلی و فرعی

باید بین هدف های اصلی و فرعی تفاوت قائل شویم که هر دو خوب می باشند و برای زندگی ما ضروری هستند. مهم این است که هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم و آن قدر به اهداف فرعی دل نبندیم که مانع رسیدن ما به اهداف اصلی شوند و از رفتن به سوی کمالات بازدارند. تلاش برای رسیدن به نعمت های دنیا نه تنها بد نیست، بلکه ضروری و خوب است. فقط باید توجه کنیم که برای رسیدن به نعمت های دنیا مرتکب گناه نشویم و آن قدر سرگرم آنها نباشیم که از زیبایی های پایدار باز بمانیم.

اهداف اخروی (اصلی)

- پایان ناپذیر
- همیشگی و دائمی
- پاسخگوی استعدادهای متنوع
- بهره مندی از پاداش الهی (بهشت)
- مانند خیرخواهی و انفاق

اهداف دنیوی (فرعی)

- پایان پذیر
- محدود و موقت
- عاقبت توجه صرف به آن عدم بهره مندی از پاداش الهی (جهنم)
- توجه صرف به آن مانع رسیدن به اهداف اخروی و در پی داشتن خسران برای زندگی
- مانند مال و ثروت و مقام و شهرت

برترین هدف

ملاک کامل بودن یک هدف، برتر و جامع بودن آن می باشد. برترین هدف، آن است که جامع باشد و در بردارنده اهداف دیگر باشد و رسیدن به آنها برابر با دستیابی به سایر اهداف نیز هست. مصرع «چونکه صد آمد نود هم پیش ماست» بیانگر این نکته است. این مصرع با ضرب المثل «با یک تیر چند نشان زدن» ارتباط معنایی دارد و ویژگی انسانهای زیرک و باهوش می باشد.

ویژگی هدف کامل

هدفی کامل است که بهتر بتواند به متنوع بودن استعدادهای انسان و میل بی نهایت طلب وی پاسخ دهد. بنابراین برترین هدف اصلی ما آن هدفی است که همه استعدادهای متنوع ما را دربرگیرد و در جایی متوقف نشود و نهال وجود ما را به درختی پر بار و زیبا تبدیل کند به طوری که سراسر وجود ما را شادابی، بالندگی و شور و نشاط فرا گیرد.

حضرت علی (ع) مصداق انتخاب هدف برتر (خدا) است. ایشان رشد و تکامل خود را زیر نظر و با تربیت پیامبر اکرم (ص) آغاز کرد و جلوه گاه همه کمالات و زیبایی ها شد.

انسان در جست و جوی سرچشمه خوبی ها و زیبایی هاست، این سرچشمه، همان خداوند است که خالق همه کمالات و زیبایی هاست؛ او که خود نامحدود است و کمالات و خوبی هایش حد و اندازه ندارد. پس به این دلیل مقصود و هدف نهایی ما خداوند است. (اشاره به سرشت و فطرت انسان در درس ۲)

اگر روح انسان به نهایت طلب است و خوبی ها را به صورت بی پایان می خواهد، شایسته است که تنها

تقرب و نزدیکی به خدا بزرگ مقصد نهایی او باشد.

نزدیکی به خدا یک نزدیکی ظاهری و مکانی نیست، بلکه یک نزدیک حقیقی است، همان طور که دوری از او هم بدترین نوع دوری (شکست) است. خدا سرچشمه زیبایی ها و خوبی هاست و انسان ها به میزانی که زیبایی ها و خوبی ها را کسب کنند به خدا نزدیک تر می شوند.

افراد زیرک با انتخاب خدا به عنوان هدف اصلی خود، هم از بهره های مادی زندگی استفاده می کنند و هم از آنجایی که تمام کارهای دنیوی خود را در جهت رضای خدا انجام می دهند، جان و دل خود را به خداوند نزدیک تر می کنند و سرای آخرت خویش را نیز آباد می سازند.

البته این هدف، به همان میزان که بزرگ و ضامن خوشبختی ماست، همت بزرگ و اراده محکم می طلبد؛ همان طور که دستیابی به گوهرهای گران قدر دریاها، پشتکاری شگرف می خواهد.

«مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» «هرکس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد، نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.» (نساء، ۱۳۴)

مفاهیم: بیانگر هدف جامع و برتر / انتخاب خداوند برترین هدف انسان / نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداوند است / برخورداری از نعمت و پاداش دنیوی و اخروی در سایه بندگی و تقرب به خداوند است / افراد زیرک با انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی به نعمت و پاداش دنیوی و اخروی می رسند / پاسخ قرآنی خداوند به دنیا خواهان که توجه به اهداف دنیوی و اخروی باید توأمان باشد / ارتباط با «چونکه صد آمد..» و «یک تیر و چند نشان زدن» / ارتباط با شعر «ای دوست شکر بهتر...».

ای دوست شکر بهتر یا آنکه شکر سازد*** خوبی قمر بهتر یا آنکه قمر سازد

ای باغ تویی خوش تر یا گلشن و گل در تو؟*** یا آن که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟

ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟*** یا آن که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

نکات شعر: به انتخاب هدف جامع و برتر که همان خداوند است، می پردازد / و با آیه «مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» ارتباط معنایی دارد که به ویژگی افراد زیرک اشاره دارد.

✓ بیت زیر به دنبال انتقال کدام مفهوم به مخاطب است؟

"ای باغ تویی خوش تر یا گلشن و گل در تو؟*** یا آن که برآرد گل، صد نرگس تر سازد"

(۱) انسان در زندگی خود همواره در حال انتخاب هدف است.

(۲) برخی با خوبی ها و زیبایی های درون خود به دنبال هدف می گردند.

(۳) برخی از هدف ها به گونه ای هستند که هدف های دیگر را نیز دربردارند.

(۴) افرادی هستند که به حیات دنیوی راضی شده اند و به آن آرام گرفته اند.

ویژگی انسان زیرک و هوشمند (مومن)

همت
بزرگ و
اراده
محکم

انتخاب
خداوند به
عنوان
هدف
اصلی
زندگی

روحیه بی
نهایت
طلب

انتخاب
هدف
جامع

با یک تیر
چند نشان
زدن

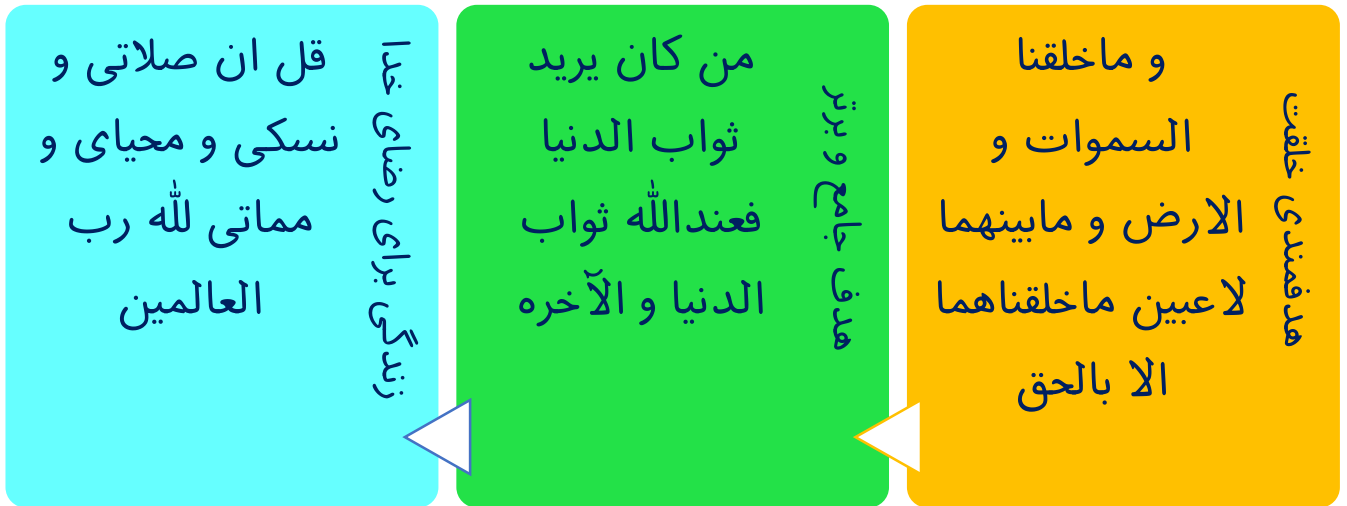
چونکه
صد آمد
نود هم
پیش
ماست

تدبر در قرآن

«قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (بگو نمازم، تمامی اعمالم و زندگی و مرگ من برای

خداست که پروردگار جهانیان است.) (انعام ۱۶۲)

مفاهیم: بیانگر توجه به رضایت خداوند و اخلاص در بندگی / ویژگی افراد زیرک و باهوش / تقدم نماز بر سایر اعمال
عبادی / همه اعمال و تنظیم برنامه زندگی باید برای خداوند باشد / ارتباط با مفهوم انتخاب خداوند به عنوان هدف
اصلی در زندگی / بیانگر تعبیر کامل از مفهوم زندگی برای خداوند / ارتباط با آیه «هر کس سرای آخرت را بخواهد
و برای آن سعی و کوشش نماید و مومن باشد...».

سوالات منتخب امتحان

- (۱) با توجه به آیه «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِينَ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» منظور از حق بودن آفرینش چیست؟
- (۲) تفاوت میان اهداف انسان و سایر موجودات را توضیح دهید.
- (۳) ریشه اختلاف در انتخاب هدف چیست؟
- (۴) بر اساس آیه ۱۸ اسرا کسانی که زندگی زود گذر دنیا را طلب می کنند، چه عاقبتی در انتظار آنهاست؟
- (۵) بر اساس آیات سوره بقره (۲۰۰ تا ۲۰۲) چه کسانی در آخرت بهره ای از اعمال خود دارند؟
- (۶) منظور از اهداف اصلی و فرعی چیست؟ کدام یک مهم تر است؟
- (۷) ویژگی هدف کامل چیست؟
- (۸) چرا هدف نهایی انسان مومن خداوند است؟
- (۹) با توجه به آیه «مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» ویژگی افراد زیرک چیست؟ بیت مرتبط با آیه را بنویسید.
- (۱۰) آیه «قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» به چه موضوعی اشاره دارد؟
- (۱۱) حیوانات در اهداف خود در سرحد رشد و کمال متوقف نمی شوند. (غلط-صحیح)
- (۱۲) انسان در انتخاب اهداف خود به دنبال اهداف ..... و ..... است. (پایان ناپذیر- پایان پذیر- تمام نشدنی- تمام شدنی)
- (۱۳) ..... خاص علت اختلاف در انتخاب هدف است. (بینش-سرمایه)
- (۱۴) نزدیکی به خداوند یک نزدیکی مکانی است. (صحیح-غلط)
- (۱۵) پاسخگویی به ..... و ..... بیانگر ویژگی هدف کامل است. (متنوع بودن استعدادهای انسان - روحیات خاص انسان-محدودیت‌های انسان - بی نهایت طلبی او)

هدف زندگی در یک نگاه

هدف جامع و برتر

- پاسخگو به میل بی نهایت طلب و استعدادهای متنوع انسان
- بهترین پاسخ به روحیه بی نهایت طلب انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی
- خداوند سرچشمه خوبیها و تقرب به وی حقیقی است.
- افراد زیرک با تقرب به خدا و انجام کار دنیوی در جهت رضایت خدا و آبادکردن آخرت با این روش

اهداف اصلی و فرعی

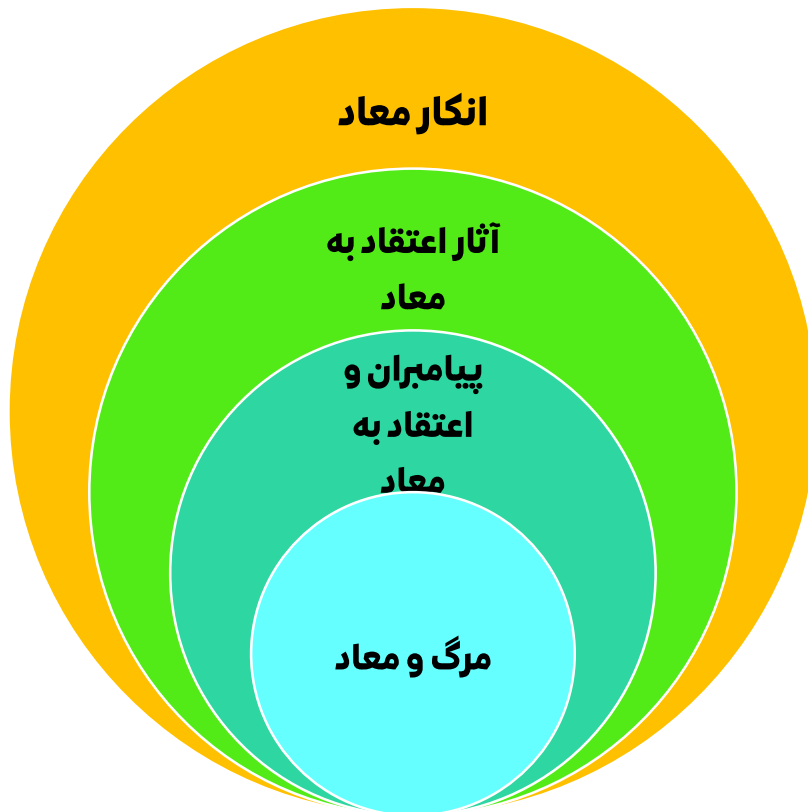
- شناخت اهداف اصلی و فرعی بر اساس قرآن کریم
- اهداف اصلی مرتبط با آخرت و امور ماندگار
- اهداف فرعی مرتبط با دنیا و امور زودگذر
- هر دو در زندگی مهم و اثر گذار و نباید از توجه به امور دنیوی و اخروی غافل شد.
- راهکار قرآن: خواست همزمان نیکی دنیا و آخرت و دعا برای دوری از عذاب آخرت

هدفمندی خلقت

- خداوند حکیم
- خلقت تمام موجودات براساس هدف
- تفاوت انسان با سایر موجودات در انتخاب و شناسایی هدف، استعدادهای متنوع مادی و معنوی، روحیه بی نهایت طلب در انتخاب دائمی هدف
- تفاوت انسانها در انتخاب هدف براساس بینش و نگرش

درس سوم - پنجره‌ای به روشنایی

این درس در مورد ویژگی‌های آفرینش انسان و اعتقادات انسانها در مورد مرگ و آینده پس از آن است.

ما برای استفاده از سرمایه‌های الهی عطا شده فرصت محدودی داریم. فرصتی که با مرگ انسان پایان می‌یابد. هر انسانی که پا به عرصه وجود می‌گذارد، در یکی از مراحل زندگی، مرگ به سراغش خواهد آمد و پرونده زندگی او را در این دنیا خواهد بست؛ بنابراین انسان را از مرگ گریزی نیست.

چیستی مرگ و آینده انسان پس از آن، از پرسشهای فراگیری است که در طول تاریخ، ذهن عموم انسانها را به خود مشغول کرده است. درباره زندگی پس از مرگ دو دیدگاه وجود دارد: ۱- اعتقاد به معاد ۲- انکار معاد.

✓ اعتقاد به معاد

دقت در آیات مربوط به آفرینش انسان، نشان می‌دهد که انسان دارای دو بُعد جسمانی و روحانی است.

بُعد جسمانی

تجزیه و تحلیل می پذیرد (زوال)

فرسوده و متلاشی می گردد

نیازمند و محدود به مکان و زمان

با مرگ پایان می یابد (فنا)

غیرمجرد - مادی - غیرروحانی

بُعد روحانی

تجزیه و تحلیل نمی پذیرد

نامحدود

دارای آگاهی و حیات پس از مرگ

باقی می ماند و متلاشی نمی شود

مجرد - غیرمادی

دیدگاه پیامبران در مورد مرگ

پیامبران الهی و پیروان آنان مرگ را پایان بخش دفتر زندگی نمی پندارند؛ بلکه آن را غروبی برای جسم و تن انسان و طلوعی درخشان تر برای روح انسان می دانند.

یا پلی به حساب می آورند که آدمی را از یک مرحله هستی (دنیا) به هستی بالاتر (آخرت) منتقل میکند.

در این دیدگاه دنیا تنها بخش کوچکی از زندگی انسان است و زندگی واقعی و ابدی پس از این دنیا آغاز می شود.

رسول خدا(ص) در این باره می فرماید: «برای نابودی و فنا خلق نشده اید، بلکه برای بقا آفریده شده اید و با مرگ تنها از جهانی به جهان دیگر، منتقل می شوید.»

از نظر پیامبر (ص) باهوش ترین مومنان کسانی اند که فراوان به یاد مرگ اند و بهتر از دیگران خود را برای آن آماده می کنند. (زیرک ترین مومنان از دیدگاه حضرت علی (ع) کسی است که از خود و عمل خود برای بعد از مرگ حساب بکشد. / درس ۸)

در دیدگاه پیامبران زندگی دنیوی همچون خوابی کوتاه و گذرا بوده است و زندگی حقیقی در جهان دیگر آغاز می شود. پیامبر(ص) می فرماید: «الْإِنْسَانُ نِيَامٌ، فَإِذَا مَاتُوا، انْتَبَهُوا» (مردم در این دنیا در خوابند، هنگامی که بمیرند، بیدار می شوند).

نکات حدیث: مرگ عامل بیداری و آگاهی انسان / بیانگر دیدگاه پیامبران به زندگی دنیا همچون خواب کوتاه / ارتباط با آیه «وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ...» و «حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ...».

های انکار معاد را نشناختن قدرت خدا معرفی می کند و دلایل و شواهد زیادی می آورد تا نشان دهد معاد امری ممکن و شدنی است و خداوند بر انجام آن تواناست.

✓ دلایل قرآن در مورد معاد چگونه است و کدام آیه بیانگر مفهوم قطعیت در قوع معاد است؟

(۱) دلایل عقلی و ضرورت - وَ قَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَ نَحْيَا وَ مَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ...

(۲) دلایل عقلی و امکان - اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى ...

(۳) دلایل ضرورت و امکان - اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى ...

(۴) دلایل امکان و ضرورت - وَ قَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَ نَحْيَا وَ مَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ...

تالیفی

✓ آفرینش نخستین انسان

در این آیات به منکرین معاد، توانایی خدا در آفرینش نخستین تذکر داده می شود و بیان می شود که همان گونه که خداوند قادر است انسان را در آغاز خلق کند، می تواند بار دیگر نیز او را زنده کند. «و برای ما مثلی زد، درحالی که آفرینش نخستین خود را فراموش کرده بود، گفت: کیست که این استخوان های پوسیده را دوباره زنده کند؟ بگو همان خدایی که آنها را برای نخستین بار آفرید و او به هر خلقتی داناست.»

مفاهیم: اشاره به دلیل امکان معاد، آفرینش نخستین انسان / فراموشی خلقت اولیه دلیلی بر غیرممکن بودن معاد نیست / بیانگر پاسخ به منکرین معاد / بیانگر علم الهی در آفرینش نخستین (صفت علیم) / زنده شدن مجدد بیانگر مرحله دوم قیامت.

✓ بیان نمونه هایی از زنده شدن مردگان

قرآن برای اینکه قدرت خدا را به صورت محسوس تری در این زمینه نشان دهد، ماجراهایی را نقل می کند که در آنها به اراده خداوند مردگانی زنده شده اند. عَزِيزُ نَبِيٍّ يَكِيٍّ از پیامبران بنی اسرائیل بود که با مشاهده استخوانهای پوسیده در کنار روستای ویران؛ در مورد زنده شدن مردگان در ذهن وی پرسش ایجاد شد و به امر الهی به مدت صد سال به خواب رفت و بعد از بیداری مشاهده کرد الاغش پوسیده و غذایش سالم ماند (تصور عَزِيزُ نَبِيٍّ يَكِيٍّ روز یا یک روز در یک بیابان) و به امر الهی حیوانش زنده گردید و نبی خدا فرمود: می دانم که خدا بر هر کاری توانا است.

تدبر در قرآن

«نه تنها استخوان های آنها را به حالت اول درمی آوریم، بلکه سرانگشتان آنها را نیز همان گونه که بوده، مجدداً خلق می کنیم» (قیامت ۳ و ۴)

مفاهیم: امکان معاد اشاره به زنده شدن مردگان / بیانگر قدرت الهی / مخاطب آیه؛ منکرین معاد / ارتباط با آیات (ان الدار الآخرة لهی الحيوان - لیجمعنکم الی یوم القیامه) / مرحله دوم قیامت زنده شدن مردگان / آگاهی به معاد حاصل مرگ و ارتباط با حدیث پیامبر (فاذا ماتوا انتبهوا) / ارتباط با آیه ۵ قیامت در قسمت تدبر آخر درس / انحصار در اثر انگشت برای هر فرد.

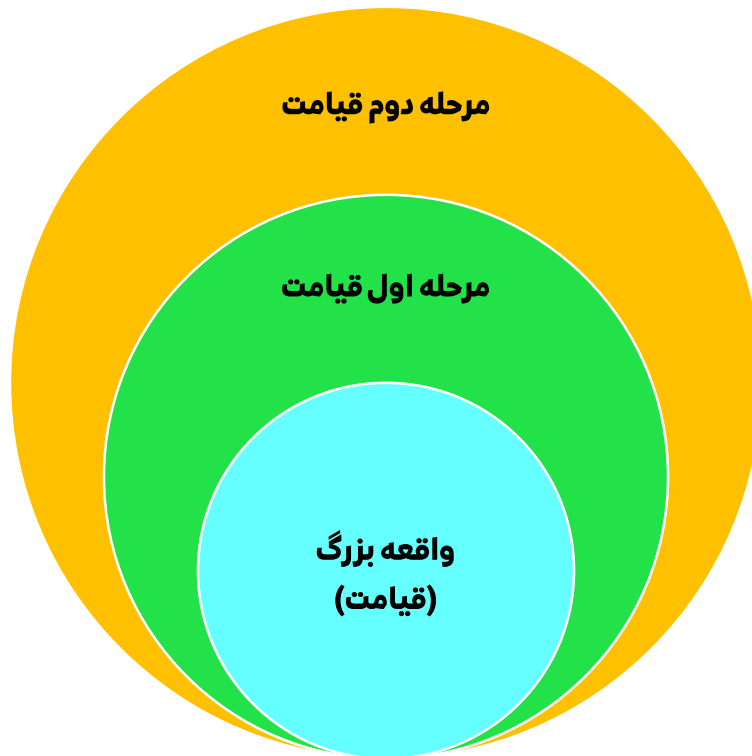
✓ اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت

در برخی آیات قرآن، زندگی بعد از مرگ به عنوان یک جریان رایج در جهان طبیعت معرفی شده است. قرآن از ناباوران معاد می خواهد با مطالعه جریان همیشگی مرگ و زندگی در طبیعت درک بهتری از معاد پیدا کنند. فرارسیدن بهار، رستاخیز طبیعت است که نمونه ای از رستاخیز عظیم نیز هست. «خداست که بادها را می فرستد تا ابر را برانگیزند. سپس آن ابر را به سوی سرزمینی مرده برانیم و آن زمین مرده را بدان (وسیله) پس از مرگش زندگی بخشیدیم. زنده شدن قیامت نیز همین گونه است» (فاطر ۹)

مفاهیم: امکان معاد اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت / رویش مجدد طبیعت بیانگر روز رستاخیز.

درس ششم - واقعه بزرگ

این درس در مورد قیامت و مراحل آن و کیفیت رخداد این واقعه عظیم می باشد.

احوال قیامت (شروع مرحله اول قیامت): ناگهان اتفاق می افتد؛ آنچه وعده اش داده شده بود، آنچه وقوعش حتمی و زمانش نامعلوم بود و ما آن را دور می پنداشتیم. روزی که هر مادر شیردهی، طفل شیرخوار خود را فراموش می کند. مردم از هیبت آن روز همچون افراد مست به نظر می رسند؛ درحالی که مست نیستند ولیکن عذاب خدا سخت است.

قیامت اتفاق می افتد تا آغازی باشد بر حیات ابدی انسان.

و تنها نیکوکاران (محسنین) اند که از وحشت این روز در امان اند.

پایان این جهان با برپایی قیامت همراه است. این رخداد بزرگ که در آیاتی از قرآن کریم ترسیم شده، در دو مرحله انجام می گیرد که در هر مرحله وقایع خاصی رخ می دهد.

مرحله دوم قیامت

زنده شدن همه انسانها

کنار رفتن پرده از حقایق عالم

بر پا شدن دادگاه عدل الهی

دادن نامه اعمال

حضور شاهدان و گواهان

مرحله اول قیامت

شنیده شدن صدایی مهیب

مرگ اهل آسمانها و زمین

تغییر در ساختار آسمانها و زمین

✓ مرحله اول قیامت

این مرحله با پایان یافتن دنیا آغاز می شود. (پایان جهان اولین رخداد شروع قیامت است)

۱- شنیده شدن صدایی مهیب:

صدایی مهیب و سهمگین آسمانها و زمین را فرا می گیرد. و این اتفاق چنان ناگهانی رخ می دهد که همه را غافلگیر می کند؛ قرآن کریم از این واقعه به نفخ صور یاد می کند. (نفخ صور اول - ممت و مرگ)

۲- مرگ اهل آسمان ها و زمین:

همه اهل آسمانها و زمین، جز آنها که خداوند خواسته است، می میرند و بساط حیات انسان و دیگر موجودات برچیده می شود.

۳- تغییر در ساختار زمین و آسمانها:

تحوالی عظیم در آسمانها و زمین رخ می دهد. خورشید، ستارگان، زمین، کوهها و دریاها دچار تحولی شگرف می شوند و تغییر چهره می دهند.

❖ خورشید در هم می پیچد و بی نور و تاریک می شود.

❖ آن همه ستاره ای که در آسمان می درخشید، همه به یک باره تیره می شوند،

❖ زمین به شدت به لرزه در می آید و خرد می شود،

❖ کوه ها سخت در هم کوبیده شده و متلاشی می شوند و همچون ذرات گرد و غبار در هوا پراکنده می گردند.

❖ دریاها با آن همه وسعت و عظمت به هم متصل می شوند و از درون آنها آتش زبانه می کشد.

مفاهیم: اشاره به بهشت ابدی / اشاره به ویژگی بهشتیان اهل تقوا / شتاب برای آمرزش الهی در دنیا / ویژگی متقیان بهشتی: تقوا، انفاق در توانگریو تنگدستی (تمام احوال)، فروبردن خشم، گذشت از خطای دیگران، نیکوکاری، یاد خدا و در صورت ارتکاب گناه طلب مغفرت و توبه از خداوند؛ علت ورود به بهشت است / ظلم به خود گناه است / بهشت وسیع الهی ویژه متقین.

۳- و آنها که امانت ها و عهد خود را رعایت می کنند و آنها که به راستی ادای شهادت کنند و آنها که بر نماز مواظبت دارند، آنان در باغ های بهشتی گرامی داشته می شوند. (معارج - ۳۲ تا ۳۵)

مفاهیم: اشاره به بهشت ابدی / امانت دار بودن، وفای به عهد، شهادت راستین و اهل نماز بودن (مومنان وفادار و راستگو) از علل راهیابی به بهشت و گرامی داشته شدن در باغهای بهشتی است / ارتباط با آیه «اقم الصلاه...» درس ۱۰.

✓ بالاترین درجه بهشت که بهشتیان با خدا هم صحبت اند، کدام است و آنان به چه جمله ای مترنم اند؟

خارج ۹۸

۱) دارالسلام و رستگاری - خدایا تو پاک و منزهی

۲) لقاء و خشنودی خدا - خدایا تو پاک و منزهی

۳) دارالسلام و رستگاری - ستایش خدای را که وعده اش را محقق گردانید.

۴) لقاء و خشنودی خدا - ستایش خدای را که وعده اش را محقق گردانید.

۲- جایگاه دوزخیان

پس از پایان محاکمه، دوزخیان گروه گروه به سوی جهنم رانده می شوند و درحالی که در غل و زنجیر بسته شده اند، در جایگاهی تنگ افکنده می شوند.

✓ آتش جهنم، بسیار سخت و سوزاننده است. این آتش حاصل عمل خود انسانهاست و برای همین، از درون جان آنها شعله می کشد.

ناله حسرت دوزخیان بلند می شود و می گویند: ای کاش خدا را فرمان می بردیم و پیامبر او را اطاعت می کردیم. ای کاش فلان شخص را به عنوان دوست خود انتخاب نمی کردیم. او ما را از یاد خدا بازداشت. دریغ بر ما، به خاطر آن کوتاهی هایی که در دنیا کردیم!

جهنمیان از خداوند تقاضا می کنند: پروردگارا شقاوت بر ما چیره شد و ما مردمی گمراه بودیم. ما را از اینجا بیرون بر که اگر به دنیا بازگردیم، عمل صالح انجام می دهیم.

✓ پاسخ قطعی خداوند این است که آیا در دنیا به اندازه کافی به شما عمر ندادیم تا هرکس می خواست به راه راست آید؟ ما می دانیم اگر به دنیا بازگردید، همان راه گذشته را پیش می گیرید. (کلید واژه گفت و گوی جهنمیان با خداوند لفظ دنیا است)

✓ آنان گاهی دیگران را مقصر می شمارند و می گویند: شیطان و بزرگان و سرورانمان سبب گمراهی ما شدند.

شیطان می گوید من فقط شما را فراخواندم و شما نیز مرا پذیرفتید. مرا ملامت نکنید، خود را ملامت کنید. به نگهبانان جهنم رو می آورند تا آنها برایشان از خداوند تخفیفی بگیرند؛ ولی فرشتگان می گویند: مگر پیامبران برای شما دلایل روشنی نیاوردند؟ آنان می گویند: بلی! فرشتگان نیز تقاضای آنها را نمی پذیرند و درخواستشان را بیجا می دانند.

آتش جهنم سخت و سوزانده و حاصل عمل انسانها است و از درون جان دوزخیان شعله می کشد (تجسم عمل).

تقاضا از خداوند جهت بازگشت به دنیا (لعلی...) و رد این تقاضا / فرشتگان ارسال رسولان را دلیل برای رد تقاضای تخفیف می دانند.

جهنمیان، شیطان و بزرگان را مقصر می داند / شیطان تسلط بر انسانها را رد می کند و بیانگر اختیار انسانها در عمل است.

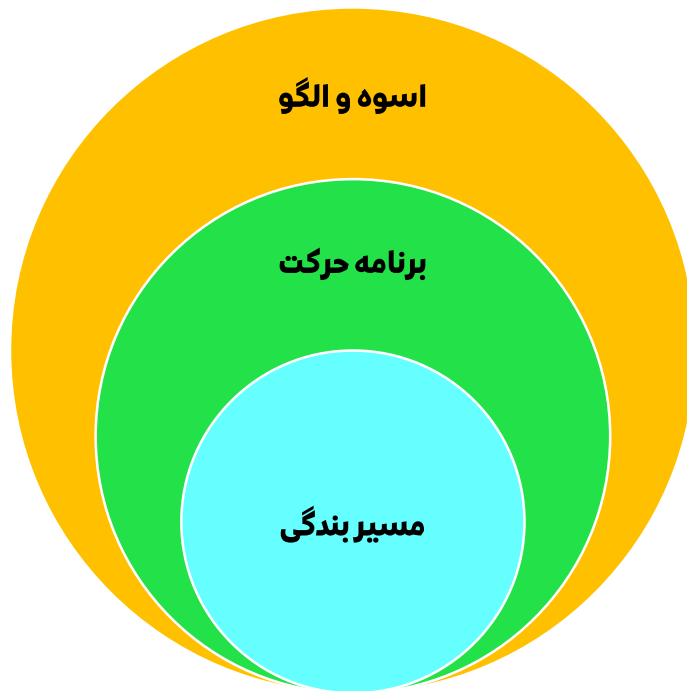
تجربی
داخل ۹۵

✓ دوزخیان با کدام بیان دیگران را مقصر معرفی می کنند و پاسخ شیطان به آنان چیست؟

- ۱) بزرگان ما و شیطان، ما را گمراه ساختند - خدا به شما وعده راست و من به شما وعده دروغ دادم.
- ۲) بزرگان ما و شیطان، ما را گمراه ساختند - پیامبران دلایل روشن برای شما آوردند، شما خود نپذیرفتید.
- ۳) شیطان و آرزوهای دنیایی، ما را گمراه ساختند - خدا به شما وعده راست داد و من به شما وعده دروغ دادم.
- ۴) شیطان و آرزوهای دنیایی، ما را گمراه ساختند - پیامبران دلایل روشن برای شما آوردند شما خود نپذیرفتید.

درس هشتم - آهنگ سفر

در این درس به اقدامات چهارگانه انسان در مسیر بندگی و قرب الهی و ثابت قدم ماندن در آن و ضرورت وجود الگو در مسیر هدف می پردازیم.

در دروس قبل دانستیم سرنوشت ابدی انسانها براساس اعمال آنان در دنیا تعیین می شود از آنجا که هدف از خلقت انسان رسیدن به مقام قرب خداوند است پس در حقیقت، او مسیر و هدف اصلی زندگی ماست. هر کس این نکته را دریابد و زندگی خود را در مسیر این هدف قرار دهد، در دنیا زندگی لذت بخش و مطمئن و در آخرت رستگاری ابدی را به دست خواهد آورد. البته برای رسیدن به چنین هدف بزرگ و برتری، لازم است برنامه ریزی کنیم اقدامات لازم جهت قدم گذاشتن در مسیر الهی و ثابت قدم ماندن در آن عبارتند از:

✓ تصمیم و عزم برای حرکت

عزم به معنای اراده و تصمیم بر انجام کاری است. آدمی با عزم خویش، آنچه را که انتخاب کرده است، عملی می‌سازد. هر قدر عزم قوی تر باشد، رسیدن به هدف آسان تر است (تسهیل ایصال در هدف - وصول آسان). استواری بر هدف، شکیبایی و تحمل سختی‌ها برای رسیدن به آن هدف، از آثار عزم قوی است. آنان که عزم ضعیفی دارند، در برابر تندباد حوادث، تاب نمی‌آورند و مشکلات راه، آنان را به عقب نشینی وادار می‌کند. اما آنان که عزم قوی دارند، سرنوشت را به دست حوادث نمی‌سپارند و با قدرت به سوی هدف قدم برمی‌دارند.

سفرارش لقمان حکیم به فرزندش در قرآن کریم:

«وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» (بر آنچه (در این مسیر) به تو می‌رسد صبر کن که این از عزم و اراده در کارهاست.) (لقمان ۱۷)

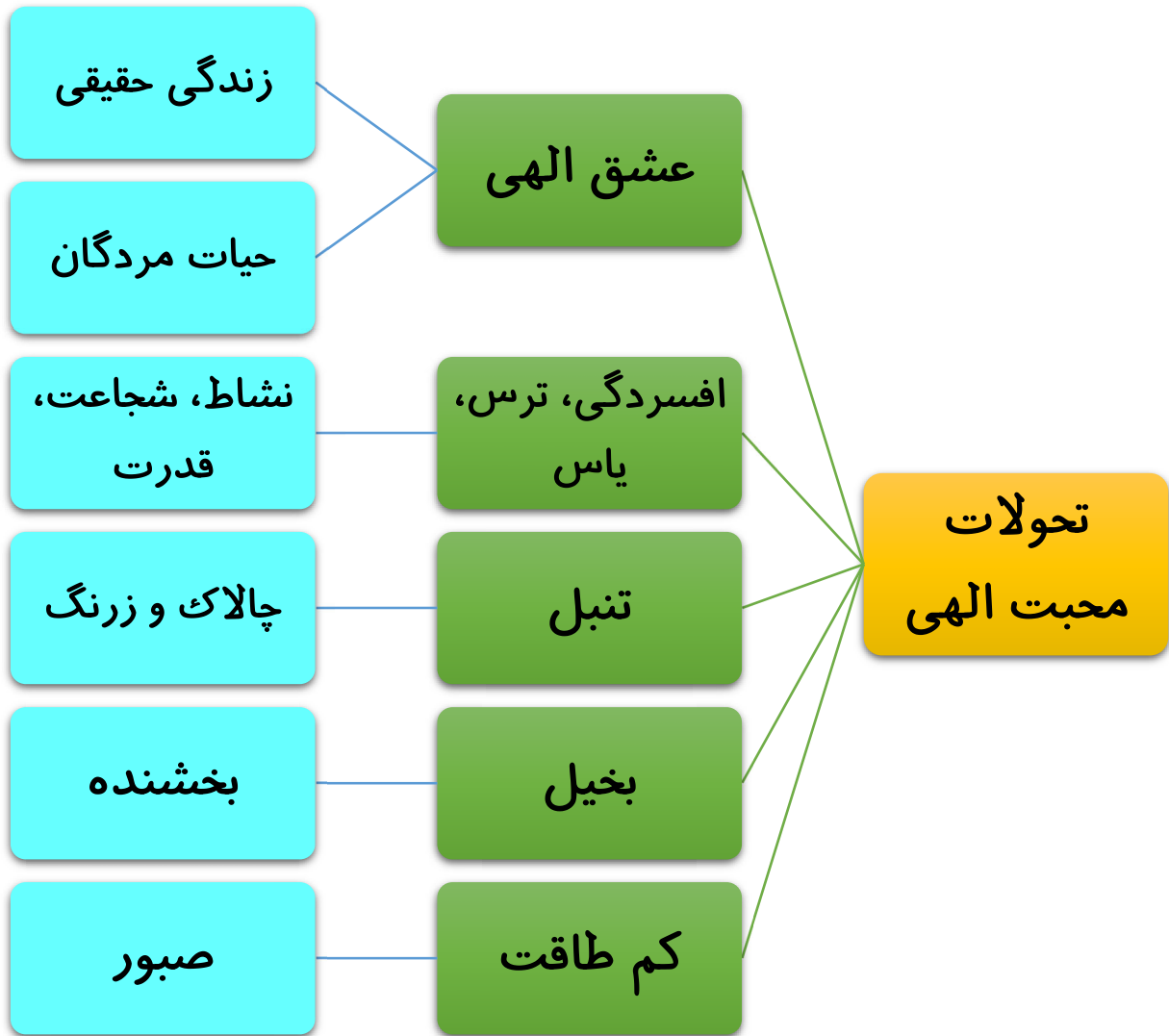
مفاهیم: اشاره به تصمیم و عزم برای حرکت در مسیر الهی / اشاره به آثار عزم / در برابر مشکلات باید صبر پیشه کرد / صبر نتیجه عزم برای حرکت است / ارتباط با حدیث امام کاظم (ع).

امام کاظم (ع) می‌فرماید: «خدایا! می‌دانم که بهترین توشهٔ مسافر کوی تو عزم و اراده ای است که با آن خواستار تو شده باشد.»

نکات حدیث: اشاره به آثار عزم / عزم و اراده بهترین توشه مسیر تقرب الهی / ارتباط با کلام لقمان.

✓ کدام مورد، یکی از آثار اراده و تصمیم قوی برای انجام کارها را بیان نموده و حال صاحبان این اراده قوی در مقابل مشکلات چگونه است؟

- ۱) وَاَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ - سرنوشت را به دست حوادث نمی‌سپارند و با قدرت قدم برمی‌دارند.
- ۲) فَإِنَّ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطمأن به - سرنوشت را به دست حوادث نمی‌سپارند و با قدرت قدم برمی‌دارند.
- ۳) وَاَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ - راه رستگاری را که همان قرب به خداست شناخته و در آن مسیر قدم برمی‌دارند.
- ۴) فَإِنَّ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطمأن به - راه رستگاری را که همان قرب به خداست شناخته و در آن مسیر قدم برمی‌دارند.

قرآن کریم یکی از ویژگی های مؤمنان را، دوستی و محبت شدید آنان نسبت به خدا می داند:

«وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ»

(و بعضی از مردم همتیانی را به جای خدا می گیرند آنان را دوست می دارند مانند دوستی خدا اما کسانی که ایمان

آورده اند به خدا محبت بیشتری دارند.) (بقره ۱۶۵)

مفاهیم: محبت به خدا موضوع اصلی آیه و اساس دینداری / اثر گذاری ایمان در محبت انسان و رابطه مستقیم هر دو /

محبت به خدا ویژگی مومنان است / ارتباط با حدیث امام علی (ع) «ارزش انسان...» و امام صادق (ع) «قلب انسان...» و

مناجات ابتدای درس / محبت به خدا حاصل سیر آفاق و انفس (درس ۲ سرمایه فطرت).